

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 48
від 18 листопада 2020 року

Про зміни до нормативних актів щодо врегулювання окремих проблемних питань державного супроводу наукової діяльності в Україні (за результатами наради з науковцями)

24 вересня 2020 року в Комітеті з питань освіти, науки та інновацій згідно з планом роботи відбулася нарада з науковцями, на якій обговорювались проблемні питання державного супроводу наукової діяльності в Україні, зокрема відновлення державних цільових програм.

У нараді взяли участь народні депутати України - члени Комітету, керівники Національної академії наук України, Міністерства освіти і науки України, національних галузевих академій наук України, Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, Національного фонду досліджень України, регіональних наукових центрів НАН України та МОН України, громадських організацій закладів вищої освіти, Ради молодих вчених при МОН України, провідні науковці та фахівці.

Учасники наради заслухали доповідь в.о. президента Національної академії наук України, академіка Володимира Горбуліна “Проблеми державного супроводу наукової діяльності в Україні”, а також співповіді першого заступника Міністра освіти і науки України Миколи Кизима “Основні проблеми організації розвитку науки” та віце-президента Національної академії наук України Анатолія Загороднього “Про пріоритетні напрями розвитку науки і необхідність відновлення державних науково-технічних програм”.

За результатами обговорення порушеного питання Комітет зазначає, що питання державного супроводу наукової діяльності в Україні визначаються насамперед законами України “Про наукову і науково-технічну діяльність” та “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”. Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки згідно з вказаним Законом

визначені на період до 2020 року і наразі не оновлюються, що створює перешкоди в реалізації державної науково-технічної політики.

Державний супровід відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” будується на принципі єдності науково-технічного, економічного, соціального та духовного розвитку суспільства і спрямований на забезпечення наукового обґрунтування стратегічних завдань розвитку економіки і суспільства, прогнозування науково-технічного розвитку на довгостроковий і середньостроковий періоди, підтримку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, державних цільових наукових і науково-технічних програм та концентрації ресурсів для їх реалізації.

Саме на вирішення цього комплексу питань і має спрямовуватися державна наукова та науково-технічна політика, що дозволило б активно поєднати науку і суспільство, науку і економіку, науку і оборону держави, запровадити технології п'ятого, шостого технологічних укладів та забезпечити високий рівень життя і безпеки громадян України, а з іншого боку належний розвиток вітчизняного науково-технічного потенціалу.

30 вересня 2019 року Президент України видав Указ “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року”, в якому підтримав проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70/1 Цілі сталого розвитку до 2030 року і постановив забезпечення дотримання Цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна”. Цей документ став одним з основних програмних документів держави.

У Національній доповіді зазначається, що «в умовах поширення п'ятого та переходу розвинених країн до шостого технологічного циклу збереження такої структури промисловості й експорту, рівня фінансування наукових і науково-технічних робіт обумовлюватиме безнадійне відставання розвитку України. Надійна та доступна інфраструктура, що охоплює як дорожньо-транспортні, енергетичні та інформаційно-комунікаційні мережі, так і інноваційну інфраструктуру, є запорукою ефективної діяльності бізнесу та якісних умов життєдіяльності населення».

Тому перехід на технології шостого покоління є надзвичайно важливим і потребує швидких і спрямованих заходів на державному рівні та державного супроводження визначення відповідних пріоритетів науки і техніки та системи їх реалізації. Це системна робота яка потребує не тільки постійно державної фінансової та організаційної підтримки, а й створення сучасної інфраструктури.

Планом законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік передбачено розроблення низки пріоритетних законопроектів та внесення їх на розгляд Верховної Ради України. Серед цього переліку є законопроекти з питань науки та інновацій, які має опрацювати Уряд і Комітет з питань освіти, науки та інновацій та підготувати на розгляд Верховної Ради України. Наразі Верховна Рада України 14.09.2020 прийняла лише один

Закон про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, на розгляді перебуває поданий Урядом проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків, реєстраційний номер 4236 від 20.10.2020, інших зареєстрованих законопроектів в цій галузі немає.

Разом з тим, великий перелік пріоритетних законопроектів та аналіз ініціатив науковців свідчить про актуальність питання вдосконалення законодавства України в цьому напрямі. До Комітету наразі надходять різні пропозиції з порушених питань. Зокрема науковці Харківської області пропонують власні варіанти та підходи до розв’язання сучасних проблем у сфері науки та інновацій, зокрема підготовлені “Рекомендації з удосконалення інноваційного законодавства України” та законопроект “Про технополіс П’ятихатки”. Уряду потрібно врахувати вказані пропозиції під час підготовки запланованих законопроектів.

Першочерговим кроком у цьому напрямі є законопроект з визначення нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, як системний та стратегічний документ спрямований на забезпечення сталого розвитку України, конкурентоспроможності вітчизняного виробництва та послуг, національної безпеки держави та високої якості життя населення.

Слід зазначити, що Законом України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” на період до 2020 року були визначені пріоритетні напрями розвитку науки і техніки. Пройшло вже 5 років, світ змінюється, розвивається, виникають нові виклики, у тому числі, зумовлені глобальною пандемією. За ці роки Україна ратифікувала низку міждержавних угод, зокрема можна відзначити прагнення долучитися в рамках Європейської Зеленої угоди до перетворення Європи до 2050 року на кліматично нейтральний континент зі стійкою економікою, вільною від викидів вуглекислого газу та незалежною від викопних ресурсів.

Такі кроки неминуче потребують розроблення нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з урахуванням нових цілей розвитку держави та розблокування заборони Уряду на нові державні науково-технічні програми. Без цього не можливий розвиток вітчизняних досліджень і досягнення Цілей сталого розвитку, пріоритетів Європейського Союзу та виконання зобов’язань держави.

Адже згідно із Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність” пріоритетні напрями науки і техніки затверджуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України. **Для формування пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки Кабінет Міністрів України із залученням Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України, центральних органів виконавчої влади розробляє і здійснює державну цільову програму прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України.**

Підготовлені згідно з державною цільовою програмою прогнозування пріоритетні напрями розвитку науки і техніки мають обговорюватися

науковою громадськістю і за рішенням Кабінету Міністрів України подаються до Верховної Ради України.

Важливість пріоритетних напрямів для науки полягає в тому, що на їх реалізацію формуються державні цільові науково-технічні програми, якими передбачається комплекс заходів на отримання кінцевого результату від проведення наукових досліджень до їх практичного використання у тому числі на інформаційне та матеріально-технічне їх забезпечення та підготовку відповідних наукових кадрів.

Стаття 85 Конституції України зазначає, що до повноважень Верховної Ради України належить затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля. А Статтею 116 передбачено, що Кабінет Міністрів України: розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України.

На жаль, цей напрям діяльності, починаючи з 2014 року, зупинено спочатку постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2014 року № 65 “Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету”, а потім постановою Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 року № 710 “Про ефективне використання державних коштів”, норми якої постійно змінювалися, але заборона на створення державних науково-технічних програм дійсна й досі за окремими винятками, які не забезпечують системності державного підходу до створення таких програм та виконання Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”.

Не зважаючи на норми Закону, рекомендації Комітету з питань освіти, науки та інновацій від 06 листопада 2019 року щодо відміни дії відповідних положень постанови Кабінету Міністрів України № 710 вони і сьогодні є чинними і створюють перепони з формування загальнодержавних програм.

Тож на сьогодні відсутня державна цільова програма прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України, що спричинило зрив якісної підготовки Урядом пропозицій до нових пріоритетних напрямів науки і техніки на наступний період і вимагає термінового прийняття відповідних рішень.

Крім того, Міністерство фінансів України так би мовити “прив’язало” усі наукові програми до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, тобто виходить, що абсолютно всі наукові проекти мають бути виключно пріоритетними, що не доцільно і не логічно. Крім того, за відсутності змін до Закону України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, в наступному році всі наукові програми немає до чого скеровувати, адже Уряд не забезпечив розроблення нових пріоритетів.

Політика державних пріоритетів та формування наукових і науково-технічних програм з їх реалізації сприяє змагання науковців у вирішенні конкретних, поставлених державою проблем, за яким переможець в якості нагороди отримує фінансування. Цим держава якраз організовує науку за своїм баченням і пріоритетністю.

06 листопада 2019 року Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій було визначено стан реалізації Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” незадовільним і таким, що не забезпечив досягнення основних цілей державної політики у цій сфері. Минуло п’ять років з часу прийняття нової редакції Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, але його норми повністю не імplementовані й досі, а рівень та напрями фінансування вітчизняної науки так і не досягли показників, визначених Законом.

Кабінету Міністрів України черговий раз було рекомендовано запровадити заходи з реалізації положень Закону та забезпечити їх супроводження. Наголошувалося на визначенні стратегічних завдань розвитку економіки і суспільства; формуванні засад державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності; визначенні пріоритетів розвитку науки і техніки та заходів з їх реалізації; підготовці та оприлюдненні щорічної доповіді про стан та перспективи розвитку наукової та науково-технічної діяльності; підготовці пропозицій щодо засад функціонування в Україні системи незалежної експертизи державних цільових наукових та науково-технічних програм; замовленні прогнозних та форсайтних досліджень в галузі науки, технологій, інновацій, організації та проведення наукової експертизи рішень центральних органів виконавчої влади, що стосується наукової сфери, а також проектів концепцій державних цільових наукових та науково-технічних програм тощо. Тобто Комітет звернув увагу на питання, які системно з’єднують науку і виробництво, формують інноваційну економіку та сприяють розвитку науки та науково-технічного потенціалу.

Також 5 листопада 2019 року за головуванням Прем’єр Міністра України відбулося засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, за наслідком якого прийнято протокольне рішення № 3. Згідно з цим рішенням та відповідно до статті 20 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” було створено вісім робочих груп Національної ради з розв’язання проблемних питань. Як зазначено у пункті 14 статті 20 Закону України саме робочі групи готують рішення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій за напрямками що належать до її компетенції.

Минув вже рік, а Національна рада України з питань розвитку науки і технологій не провела жодного засідання, не розглянула пропозицій робочих груп, навіть не оновила склад через зміну Уряду.

Отже питання, які стали предметом обговорення вчених на зустрічі у Комітеті 24 вересня 2020 року стали свідченням того, що за рік, який минув з часу прийняття зазначених вище Указу Президента України, Рішення Комітету з питань освіти, науки та інновацій, протокольного рішення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, Кабінетом Міністрів України та Міністерством освіти і науки України практично нічого в плані їх реалізації в науковій сфері не було зроблено.

Таке ігнорування Урядом України основних принципів державного управління та регулювання у сфері наукової і науково-технічної діяльності призвело до фактичного відсторонення вітчизняного науково-технічного потенціалу від економічного процесу держави, падіння інноваційної активності розвитку економіки, руйнації і втрати високотехнологічних галузей виробництва та фахівців, і як наслідок до падіння добробуту громадян та стагнації економіки держави.

Міністерство освіти і науки України не забезпечує належним чином реалізацію своїх повноважень, визначених Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, втратило координуючі функції у забезпеченні науково-технічного розвитку держави та галузей економіки, а центральні органи виконавчої влади практично відсторонилися від галузевого управління науковою та науково-технічною діяльністю, і переважно не забезпечують наукового супроводу відповідної галузі. Штучно активізуються процеси приватизації наукових установ та вилучення їх земель і майна, яке згідно з Законом передано їм державою у довільне користування без зміни форми власності.

Комітет зазначає, що відповідно до Конституції України та законів України, діяльність Уряду України має базуватися на стратегічних планах і програмах розвитку країни, формуванні загальнодержавних та державних програм, реалізація яких має забезпечуватися вітчизняною наукою, науковим супроводом секторів економіки та соціально-економічної політики держави в цілому, модернізацією та випереджаючим розвитком високотехнологічного сектору на базі розробок п'ятого і шостого технологічних укладів.

За результатами обговорення на нараді з науковцями проблемних питань державного супроводу наукової діяльності в Україні, зокрема відновлення державних цільових програм Комітет відзначив, що Кабінет Міністрів України та Міністерство освіти і наук України гальмують цей процес, свідомо затягують і не забезпечують реалізацію законів України “Про наукову і науково-технічну діяльність” та «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки».

Наразі Уряду потрібно широко залучити наукову та фахову спільноту до глибокого аналізу можливостей та перспектив розвитку України, сформулювати пріоритети та дорожню карту цього поступу в майбутнє, прийняти виважений бюджет наукового та інноваційного розвитку держави з чіткими стратегічними завданнями, для чого розблокувати створення загальнодержавних програм і забезпечити їх прийняття та виконання.

На нараді з науковцями прозвучали й інші актуальні для наукової сфери питання, які потребують нагального розгляду та прийняття державницьких рішень.

Зважаючи на вищезазначене, Комітет з питань освіти, науки та інновацій вирішив:

1. Кабінету Міністрів України:

1.1. Рекомендувати розробити і до 01 січня 2021 року подати до Верховної Ради України програму забезпечення реалізації Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” та Закону України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” в частині формування нових напрямів розвитку науки і техніки та переліку основних науково-технічних програм з їх реалізації, спрямованих на вирішення конкретних проблем вітчизняної економіки, оборони та суспільства. Для цього скасувати пункт 12 Постанови Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 року № 710 “Про ефективне використання державних коштів” і передбачити у проекті Державного бюджету України на 2021 рік кошти на державну цільову програму прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України.

1.2. Надати до 20 грудня 2020 року:

1) інформацію про реалізацію рішення Комітету від 06 листопада 2019 року “Про стан реалізації Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” та протокольного рішення № 3 засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, яке відбулося 5 листопада 2019 року;

2) план реалізації у повному обсязі Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, зокрема, забезпечення основних цілей та напрямів державної політики та основних принципів державного управління у сфері наукової та науково-технічної діяльності, виходу на визначені законом обсяги фінансування науки та норми соціального захисту наукового працівника та оплати його праці.

1.3. Забезпечити відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” повноцінну роботу:

- Національної ради України з питань розвитку науки і технологій та своєчасний розгляд питань, що віднесені до її функцій;

- Національного фонду досліджень України та протягом місяця подати до Верховної Ради України проекти законів України щодо особливостей діяльності Національного фонду досліджень України.

1.4. Розглянути пропозиції науковців, що надійшли до Комітету (додаються), та врахувати їх під час розроблення нових законопроектів відповідно до плану законотворчої діяльності та прийняття відповідних рішень.

2. Контроль за реалізацією цього рішення покласти на Голову Комітету Бабака С.В.

Голова Комітету

С.В. Бабак